

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Актуальність роботи пояснюється тим, що на сучасному етапі розвитку перекладу мови, переклад розглядається як засіб міжмовної комунікації. Співвідношення мови і культури – тема актуальна, багатогранна і невичерпна, оскільки зачіпає корінні проблеми інтелектуального і соціального буття людини, а кожен ракурс її дослідження являє собою об'єкт для окремої розвідки та аналізу.

Переклад – це перетворення повідомлення однією мовою на повідомлення мовою перекладу. Існує думка, що точного перекладу не існує, оскільки різні мови відрізняються граматичним складом, кількістю слів, національною культурою – чинниками, які мають величезний вплив на спосіб і результати перекладу.

В залежності від комунікативного завдання обирається повний, або скорочений (реферативний) переклад.

Скорочений переклад може застосовуватися до текстів усіх видів: від ділового листа до роману. Він використовується в тих випадках, коли деталі не є комунікативно істотними. Результатом скороченого перекладу є тези, конспекти, реферати, анотації, дайджести тощо. Існує два способи виконання скороченого перекладу: вибіркового або функціонального.

Вибірковий переклад полягає у виборі та повному перекладі ключових, на думку перекладача, одиниць вихідного тексту. Всі інші компоненти вихідного тексту вважаються другорядними і не підлягають перекладу взагалі. Достовірність даного перекладу залежить від точності вибору ключових одиниць перекладачем.

Функціональний переклад полягає в компонуванні тексту перекладу за допомогою функціонально перетворених одиниць вихідного тексту. Функціональне перетворення може базуватися на лексико-семантичних, граматичних та стилістичних трансформаціях вихідного тексту з метою його скорочення або спрощення. Прикладами такого перекладу можуть бути перекази, адаптації, версії тощо.

На відміну від скороченого повний переклад має на меті точне відтворення всіх компонентів вихідного тексту. Найбільш поширеними способами повного перекладу можна вважати буквальний (послівний), семантичний та комунікативний переклади.

Буквальний переклад полягає в послівному відтворенні вихідного тексту. Даний вид перекладу має виключно наукову галузь розповсюдження.

Семантичний переклад має на меті повну передачу контекстуальних значень елементів вихідного тексту одиницями мови перекладу. При цьому необхідно враховувати дві речі: орієнтацію на спосіб висловлювання, притаманний мові перекладу, та прагнення зберегти особливості вихідної форми.

Семантичний переклад застосовується до текстів, які призначені для широкого кола спеціалістів: історичні документи, твори високої літератури, унікальні зразки епосу, технічні інструкції, наукові публікації, юридичні документи.

Комунікативний спосіб - це такий шлях передачі вихідної інформації, коли основна увага приділяється не мовному складу вихідного тексту, а його емоційно-естетичному значенню. Даний спосіб застосовується при перекладі художньої літератури, публіцистики, окремих науково-популярних текстів та поетичних творів. Необхідно зазначити, що в чистому вигляді перелічені способи перекладу застосовуються рідко: як правило, використовують різні способи при одному провідному.

У процесі перекладу виокремлюють два типи текстових одиниць: одиниці зі стандартною залежністю від контексту та одиниці з нестандартною залежністю. Переклад одиниць зі стандартною залежністю (типологічно еквівалентних одиниць) виконується на рівні лексико-граматичних відповідностей двох мов.

Одиниці з нестандартною залежністю (безеквівалентна лексика) при перекладі потребують врахування таких чинників, як мовний, культурологічний та психологічний.

Отже, для перекладу безеквівалентної лексики існує три основні групи прийомів: лексичні, граматичні та стилістичні. Лексичні прийоми використовують, коли в вихідному тексті зустрічається нестандартна мовна одиниця на рівні слова: а) власна назва, відсутня в мові перекладу; б) термін; в) слова, які означають предмети, явища та поняття, відсутні в культурі перекладу.

Найбільш поширеними прийомами перекладу нестандартних лексичних елементів є: транслітерація/транскрипція, калькування, семантична модифікація, опис, коментар, змішаний (паралельний) переклад.

Граматичні прийоми використовують, коли об'єктом перекладу виступає така граматична структура, яка не є характерною для мови перекладу. До найбільш розповсюджених граматичних прийомів належать: граматичні та функціональні заміни, граматичні трансформації, антонімічний та нульовий переклади, поширення, додавання, приєднання та ціла низка інших. Стилiстичні прийоми.

До найбільш розповсюджених стилістичних форм належить метафора. В цілому до основних прийомів стилістичного перетворення відносять: заміну словникового складу, заміну образу, заміну тропа (або фігури мовлення), вилучення переносного значення, дослівний переклад.

Однією з причин лексичної безеквівалентності є інше сприйняття навколишнього світу різними культурними та етнічними спільнотами. Це виявляється, зокрема, в тому, що МП (мова перекладу) не завжди фіксує в поняттях і значеннях своїх лексичних одиниць те, що вже зафіксовано в ВМ (вихідна мова). Те, що для останньої вже стало фактом, для першої ще ним не є.

Як зазначалося вище, існує декілька способів передачі безеквівалентної лексики. 1. Транслітерація. Суть даного прийому полягає в запозиченні іншомовного слова, яке після цього на письмі зображується літерами МП, а в усному мовленні вимовляється згідно з правилами вимови цієї мови. Серед найновітніших запозичень такого типу з англійської мови слід назвати дисплей (display), грейпфрут (grape-fruit), ноу-хау (know-how).

Даний прийом завжди використовують при перекладі власних імен, які включають імена людей та фольклорних персонажів, назви компаній, назви газет і журналів, географічні назви, назви країн та народів, назви національно-культурних реалій тощо.

Транскрипції/транслітерації підлягає більшість нових термінів, які вводяться в спеціальних галузях науки та виробництва. 2. Калькування. Суть цього прийому полягає в тому, що складові частини (морфеми) безеквівалентного слова або словосполучення заміняють на їх буквальні відповідності в МП, наприклад: upper chamber — верхня палата, committee of directors — рада директорів, Security Council — Рада Безпеки. 3. Описовий (роз'яснювальний) переклад — це спосіб передачі безеквівалентної лексики, який полягає в розкритті значення одиниці ВМ за допомогою розгорнутого опису мовою перекладу, наприклад: Q-switched laser — лазер, що працює в режимі імпульсної добротності. 4. Наближений (уподібнюючий) переклад — це спосіб передачі безеквівалентної лексики, який полягає в тому, що для назви іншомовної реалії в МП підбирають поняття, яке певною мірою може розкрити суть явища, про яке йдеться. Наприклад, Sant Nikolaus (Santa Claus) та Дід Мороз не є ідентичними, однак в певних ситуаціях вони можуть замінити одне одне при перекладі.

Література:

1. Комісарів С. Н. Сучасне перекладознавство: навчальний посібник / В. Н. Комісарів. — М.: ЕТС. — 2002. — 424 с.
2. Комісарів С. Н. Теорія перекладу (Лінгвістичні аспекти) / В. Н. Комісарів. — М : Вища школа, 1990. — 253 с.

І. В. Косолап,

ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка",
науковий керівник — к.пед.н., доц. Т. С. Маркотенко.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ

Анотація. У статті подаються фразеологічні одиниці на позначення національних та сімейних цінностей українського народу й розглядається їх пізнавально-виховний потенціал.